

УДК 159.923.2

Олександра Олександрівна КОГУТ,

кандидат психологічних наук, науковий співробітник з проблемних питань
правоохоронної діяльності Донецького юридичного інституту МВС України

АДАПТАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНОМУ ТРАНСФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

*Розглянуто особливості адаптації особистості у сучасному суспільстві. Проаналізовано
різні форми неврозів та видів адаптації, виділених у науковій психологічній літературі.*

Ключові слова: адаптація, дезадаптація, неврози.

Аналіз наукової літератури свідчить, що результатом неадаптованої до сучасного суспільства особистості в психологічному вимірі можуть бути різні форми прояву неврозів. За В. Н. М'ясищевим, основні форми неврозів (неврастенія, істерія та невроз нав'язливих станів) можуть трактуватися як зафіксовані особливості окремих механізмів хворобливого сприймання і переробки життєвих труднощів, які переживає особистість. Аналіз наукової літератури дозволяє нам зрозуміти співвідношення основних форм неврозів з психологічними конфліктами [3]. Дезорганізація особистості має зв'язок із порушеними стосунками особистості з іншими («теорія стосунків» В. Н. М'ясищева, «теорія конструктивних неврозів» К. Хорні [3], «міжособистісна теорія психіатрії» Г. С. Салівана [3], «теорія поля» К. Левіна [3] та ін).

За К. Хорні, базальні типові характери невротиків проявляються в мотивації: «до людей», «від людей», «проти людей» [3, с. 128]. Невротична людина реагує на ситуацію по-іншому. Внутрішні заборони, що лежать в основі неврозів змінюють відношення невротика до себе та до інших. Невирішені конфлікти блокують розвиток. Егоїзм та орієнтація на корисні цінності формує невротичну особистість, яку описав й Ерік Фром [3, с. 131]. На його думку, відчуження, як форма неврозу, вказує на нездатність захиститися від світу та адаптуватися в ньому. Тому адаптується за рахунок інших людей: садистська особистість експлуатує, принижує, приносить біль; вона прагне злиття без цілісності, єдності за рахунок підкорення, проявляючи псевдоєдність. Рух «від людей», що сприяє відчуженню, проявляється в напружених стосунках із іншими, втеча від контакту, що сприяє внутрішньому росту; їм притаманні втрата зв'язку із самими собою, емоційна дистанція між собою і людьми, уникають суперництва, ними керує потреба в незалежності, вони уникають обов'язків [3].

К. Г. Юнг розглядав невроз як знак деякої вищої сили, що вказує на необхідність внутрішньоособистісного росту, адже невроз розвивається під дією внутрішньої сили, шлях виходу якої блокується недорозвинutoю свідомістю особистості; його подолання є можливим через активцію несвідомого та його асиміляцію із свідомим досвідом. Комплекс може вести себе як самостійна особистість із власним менталітетом та рухом, він може захопити особистість і застосовувати психіку у власних цілях (як жага до влади над Наполеоном) [3, с. 84].

Щоб допомогти особистості набути необхідної інтеграції К. Г. Юнг застосовував психотерапію сутності. Об'єктом його психотерапії виступає «тінь», для адаптації в соціумі її необхідно випустити назовні і прийняти; самість, за К. Г. Юнгом це об'єднуючий центр; «тінь» є проекцією того, з чим або з ким особистість бореться. В інтегрованій особистості «тінь» поєднується із «персоною» (те, що демонструється іншим) [4, с. 98].

Маквіні описує чотири типи реальностей, які відповідають чотирьом типам адаптації особистості у суспільстві: в «унітарній реальності» особистості, що живе за моделлю «Вживання» світоглядною основою є правила і принципи; вони діють «проти людей», за К. Хорні, основною стратегією досягнення щастя є аскеза – мінімізація потреб; в «сенсорній реальності» світоглядною основою є раціональність, факти, докази, логічність, ефективність, вигода, безпринципність; їх розвиток спрямовано «від людей» за рахунок реалізації здібностей шляхом споглядання; у «соціальній реальності» цінностями є

поступливість, почуття, взаємовідношення, що надають можливість рухатися «до людей»; у «містичній реальності» світогляд формується на основі наявності ідей і можливостей їх реалізувати, головними цінностями є свобода, незалежність, що розвиваються «поза людьми» на основі споглядання.

Відомо, що невротик сам стоїть у себе на шляху, тому що він тривожний і сформував негативні форми соціального самозахисту, що є результатом погано адаптованої до умов суспільства особистості. Сучасний світ занадто складний, якщо ми його спростуємо, тоді формується шлях «деградації» – «психопатологічний підхід», за С. В. Ковальовим. «Інтенсифікація діяльності», як адаптація – підхід, що вказує на зміну кількості без зміни якості життя людини. «Спеціалізація» як форма адаптації до сучасного світу – це орієнтація на певну область особистісного зросту, розвиток здібностей, зверхздібностей, які необхідно актуалізувати. Більш досконалою вважається модель адаптації орієнтованої на «розширення свідомості особистості», на розвиток «космічної» (гармонійної) свідомості; моральність допомагає увійти у вищі стани несвідомого. У перекладі з грецької «космос» означає гармонія внутрішнього і зовнішнього світу. Особистість повинна розширити власну свідомість до рівня гармонійного співіснування в світі з іншими; за Арістотелем дана гармонія буття відображена в терміні «діанойя свідомості» («Я» в порядку, «Ти» в порядку, «Усі Ми» в порядку, «Бог» в порядку).

С. Д. Ковальов виділяє чотири стадії адаптації: досоціальну, соціальну, постсоціальну і надсоціальну. На досоціальній стадії не розділяються суспільні цінності; її задача – адаптація до світу на рівні присосування та виживання; на соціальному рівні формується орієнтація на інших – «я буду як ви»; постсоціальний рівень – система смислів, яку в рамках соціалізації набутти неможливо, самореалізуватися на даному рівні означає знайти те, що потрібно собі; надсоціальний рівень – самоздійснення – головною основою світогляду є «ялюбимий та врахування думки інших» на шляху до «дао» (змінюються потреби).

Список бібліографічних посилань

1. Гарднер Г. Структура разума. М.: ООО И. Вильямс, 2007. 512 с.
2. Франкл В. Воля к смыслу. М.: Апрель-Пресс; Эксмо-Пресс, 2000. 368 с.
3. Холл К., Гарднер Л. Теория личности/пер. с англ. И. Б. Гриншпун. М.: Эксмо-Пресс, 1999. 592 с.
4. Юнг К. Г. Сознание и бессознательное: сборник. СПб.: Университетская книга, 1997. 544 с.

Одержано 27.02.2017

Рассмотрены особенности адаптации личности в современном обществе. Проанализированы различные формы неврозов и видов адаптации, выделенных в научной психологической литературе.

Ключевые слова: адаптация, дезадаптация, неврозы.

УДК 159.947.5

Анна Валеріївна КОЛЧИГІНА,

кандидат психологічних наук, асистент кафедри практичної психології
Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків)

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНОЇ ПЕРЕВАГИ МОТИВІВ УСПІХУ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Досліджено особливості ціннісної переваги мотивів успіху студентів-психологів з різним ступенем потреби в досягненні. Ціннісну перевагу розглянуто в ракурсі таких двох мотиваційних тенденцій, як екстеріоризований успіх та інтеріоризований успіх.

Ключові слова: мотиваційні тенденції, мотиви успіху, екстеріоризований успіх, інтеріоризований успіх.

Вивчаючи специфіку подолання негативних ситуацій у студентів із високою та низькою мотивацією досягнення в умовах початкової діяльності, було продемонстровано специфічну